

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2021 йил 12-сон

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р.Жалалов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов, ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.д. Н.Абдурахмонов.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д, проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: –ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова. фил.ф.д.,проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н, доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятгов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д.,проф З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррир: Н.Юсупов

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида халқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 10.12.2021 йилдаги кенгайтирилган йиғилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (**Баённома № 12**). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

ЎЗБЕК ЗИРОАТЧИЛИГИДА МОШГА МУНОСАБАТНИНГ ФОЛЬКЛОРДАГИ БАДИИЙ ТАЛҚИНЛАРИ ХУСУСИДА

Ўраева Дармоной Саидахмедовна

Бухоро давлат университети

Ўзбек тили ва адабиёти кафедраси
профессори, филология фанлари доктори

Тўраева Лайло Омоновна

Бухоро давлат университети

Ўзбек тили

ва адабиёти кафедраси ўқитувчиси

e-mai: layloturayeva73@mail.com

тел: +998906376853

Аннотация: Ўзбекистон зироатчилигининг йирик бир соҳасини мошчилик ташкил қилади. Мош кўпинча ловия билан бирга экилган. У халқ орасида сеvimли таом ҳисобланган. Шунинг учун бу экинни экиш, йиғиштириб олиш ва пишириш билан боглиқ маросимлар жараёнида халқ қўшиқлари шаклланган. Ушбу мақолада деҳқончилик қўшиқларининг бир туркуми бўлган мош қўшиқларининг бадиий хусусиятлари, бу борада ўтказиладиган маросимлар ва халқ орасида бу билан боглиқ иборалар талқини ҳақида сўз юритилади.

Калит сўз ва иборалар: деҳқончилик қўшиқлари, дуккакли экинлар, мош, нўхат, ловия, мошхўрда, мошоба, мошкичири, мошсомса, “етти”, “қора ош”, маросим.

Ўзбекистон зироатчилигининг йирик бир соҳасини мошчилик ташкил қилади. И.Жабборов ёзганидек: “Маҳаллий хўжаликларда қадимдан дуккакли экинлар муҳим аҳамиятга эга бўлган. Айниқса, мош кенг тарқалган”.⁹⁸

Мош кўпинча ловия билан бирга экилган. Уларнинг пояси мол-ҳол учун ем-хашакка ҳам ишлатилган. Хусусан, мош халқ орасида сеvimли ҳисобланган. Чунки буғдой ҳосили кам бўлган йилларда халқ кўпроқ мошдан фойдаланган. Шунинг учун бу ҳолат бизгача етиб келган айрим халқ қўшиқларида ҳам ўз қайдини топган:

Момом-момом мош йиғди,

Талака буғдой кам бўлса.

Ўроқчи деҳқонларнинг турмуш тарзини, ижтимоий ҳаётини акс эттирувчи “Тошмадингми, қора дарё” туркумидаги ўрим қўшиқлари таркибида мош ҳақида куйланган мисралар ҳам мавжуд:

Арзин айтиб йиғлади мош,

Ҳеч кимса йўқ менга йўлдош.

Кунда қозонда иссиқ ош,

Тошмадингми, қора дарё?

Мош тилидан куйланаётган бу қўшиқда мош образи орқали деҳқон образига ишора қилинаётир. Бизнингча, бунда мош пиширилиши учун ҳимоя пўстлогидан ажратиб олиниши ва унинг куйиб-пишишидан бошқаларга ризқ етиши ҳолати мантиқан деҳқоннинг ҳам куйди-пишди бўлиб етиштирган ҳосили гоҳ унинг меҳнатини қадрлайдиган, гоҳ қадрламайдиганлар олдига ош бўлиб боришига ачинишига ишора

⁹⁸ Жабборов И. Ўзбек халқи этнографияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 1994. – Б.104.

қилиш учун восита қилинмоқда. Шу маънода мошни камбағал деҳқонларнинг рамзий образи сифатида кўрсатиш мумкин. Қолаверса, камбағал деҳқон хонадонларида мош асосий озиқ турларидан бири бўлган. Ундан *мошхўрда*, *мошоба*, *мошкичири*, *мошсомса* тайёрланган. Шунинг учун юқоридаги қўшиқда деҳқон тилидан арз этиб куйланар экан, мошнинг ёлғизлиги, ёнида йўлдоши йўқлиги, яъни қозонда ўзидан бошқаси қайнамаётгани, ёғли паловлар унга шерик бўлмаётгани маълум қилинмоқда. Деҳқон мошоба ва мошкичири тайёрласа, ёнига гуруч қўшиб, мошга йўлдош қилиб солишга ҳам иложи етмаётганидан ўкинади. Бундай овқатнинг таъми ва кучи гарчи ўзига яраша бўлса ҳам, деҳқон қозони қайнаётганидан, иссиқ овқатга оғзи етаётганидан шукр қилади.

Эътиборли томони шундаки, ўзбек халқи анъанавий деҳқончилик машғулотини билан боғлиқ маросим ва урф-одатлар тизимида мош йиғиб олиш жараёнида “Мошоба” сайли ўтказилгани ҳақида маълумотлар сақланиб қолган. Шу жараёнда куйланадиган “Мошобанинг моши бор” қўшиғи ижро қилинган:

Мошшобанинг моши бор,
Ичида қуй гўшти бор.
Мошобажон, мошоба,
Ўр-ўру-ўр мошоба.
Дард кўрмасин қўлингиз,
Яшнаб турсин гулингиз.
Ковлар момолар,
Секин айтиб дуолар.
Мош сайлида мош полов,
Қилиб келинг от улов.
Қарию ёш, йипит-қиз,
Ўйнасин, кулсин ҳаргиз.
Саратонда мошутро,
Табиб дер: Янги сафро.
Мошкичири табобат,
Тандан кетар жароҳат.
Ҳинду Осиё таоми,
Завқли сайл айёми.
Этиб “Оши бибиён”⁹⁹,
Мошдир юз дардга дармон.
Бухорода ўрик сероб,
Мухашшири – ғўлунгоб¹⁰⁰.
Дошқозонда Ош ўмоч,
Солинди наъно, равоч.
Мошобанинг моши бор,
Ичида қуй гўшти бор.
Мошобажон, мошоба,
Ўр-ўру-ўр мошоба.

⁹⁹ Бибисешанба маросимининг халқ орасидаги яна бир номи.

¹⁰⁰ Қуритилган ўрикнинг эзилган суви.

Ушбу қўшиқ бир хил банд билан бошланиб, бир хил банд билан тугаган. Унда қўлланаётган “Мошобанинг моши бор” мисраси бошқа қўшиқлар учун ҳам кириш мисраси бўлиб келгани кўзга ташланади:

Мошованинг моши бор,

Ичида муштдек гўш(т)и бор.

Гўш(т)ини тўғрарга пичоқ йўқ,

Қари қизда кучоқ йўқ.¹⁰¹

Қизиғи шундаки, Мош байрами ва унга алоқадор “Мошоба” қўшиғини М.А. Петерсен “The Holiday of Moshoba” ва “The Songs of Moshoba” номлари билан инглиз тилига ҳам ўтирган. Унда “Мошоба – эшонларнинг оши”, яъни “Moshoba – the food of the mullah” таърифи келтирилган. М.А. Петерсен келтирган матнда шундай фикрлар баён этилган: “The holiday of Moshoba was celebrated in ancient times in Bukhara and nearby regions. This holiday took place in autumn when lentils were ripe. Many meals were prepared using lentils. The ceremony for the appreciation of the lentil was not only in Bukhara, but also in India and some other countries of Asia. The lentil is considered one of the most nutritious foods – 40-50% is starch, and 25 to 30 % protein – which is equal to meat. They are similar to black-eyed peas in taste, but don't increase in size as do black-eyed peas. The skin is inclined to be dry, but contains many vitamins. If they are boiled with almond oil they will be very creamy.

During the celebration of Moshoba, all the people gather in one place, and as they eat the Moshoba, they sing different folk songs and have fun. It was a holiday for the simple people. The poems, which were recited at the Moshoba holiday demonstrate the culture, hard-work, and friendship of the people and encourage good behavior”.¹⁰²

Таржимаси: “Мошоба байрами қадимда Бухоро ва унга яқин ҳудудларда нишонланган. Бу байрам куз фаслида ясмиқ пишган даврда ўтказилган. Кўп овқатлар ясмиқдан тайёрланган. Ясмиқ (мош)ни қадрлаш маросими нафақат Бухорода, балки Ҳиндистон ва Осиёнинг айрим ҳудудларида ҳам нишонланган. Ясмиқ энг тўйимли озиқ - овқатлардан бири саналади, 40-50 % крахмал ва 25-30 % оқсилдан ташкил топган бўлиб, истеъмол қуввати гўштга тенгдир. Унинг таъми қора кўзли нўхатга ўхшамайди, аммо унинг ҳажми қора нўхатдек катта эмас. Унинг пўсти қуруқ бўлиб, кўп витаминларга бой. Агар уни бодом ёғи билан бирга қайнатилса, қуюқлашади.

Мошоба байрамини нишонлашда ҳамма одамлар бир жойда йиғилишади. Байрамнинг асосий таоми – мошобани ичиб, турли хил халқ қўшиқларини куйлаб, хурсандчилик қилишади. Бу оддий меҳнаткаш халқнинг байрами ҳисобланган. Базмда куйланадиган қўшиқлар маданият, меҳнатсеварлик, дўстликни мадҳ этиб, одоблиликка ундайди”.¹⁰³

Мошнинг маросим таомларида ишлатилиши тўй, мотам, диний-ибодат маросимлари билан боғлиқ кўпгина урф-одатларда кузатилади. Масалан, “Етти” деб аталувчи мотам маросимида тузсиз чалпак билан “қора ош” – гуручисиз мошли мастава

¹⁰¹ Мисол келтирилган қўшиқ матнлари мақола муаллифлари томонидан ёзиб олинган.

¹⁰² Petersen M. A Treasury of Uzbek Legends and Lore. Edited and Adapted to American English by Marilyn Petersen. – T.: Qatortol-kamolot. 2000. – P.135.

¹⁰³ Таржима ўзимизники.

пиширилади.¹⁰⁴ Бунда мош, ловия кабилар солинган овқатнинг ранги қорамтир тус олиши эътиборга олинган. Шу асосда мотамга хос қайғу, бахтсизлик тушунчаларини қора ранг орқали рамзий ифодалаш кўзда тутилган.¹⁰⁵ “Қора ош” деганда, қора ранги қайғу-мусибат маъносини ифодалашга хизмат қилган.

Никоҳ тўйида чимилдиққа киритилган келин-куёвга мош ва гуруч қўшилган мастава ичирилиб, худди шу овқат таркибидаги мош ва гуруч каби ёшлар бир-бирига қўшилиб кетсин деган истак рамзий ифода этилган. Худди шундай урф-одат, анъаналар таъсирида халқ лирик қўшиқларида ўз ёрини интиқ кутаётган ошиқ-маъшуқлар тимсолини бадиий ифода этиш учун “Қозонда қайнаган мош” образи анъанавий образлардан бирига айлана борган:

Қозонда қайнайди мошнинг донаси,
Дарёда ўйнайди ёрнинг кемаси.
Кемачилар, кемангизга ўтиринг,
Ёримжонни номозига етиринг.

“Бибисешанба” ёки “Ошбибиён” номли диний-ибодат маросимида мош, ловия қўшиб тайёрланган ўмос номли таом шу маросимнинг асосий ритуал таоми ҳисобланади. Унинг тайёрланиши уграга ўхшаб кетади, бироқ ўмочга гўшт солинмайди. У сутга майда чопилган хамир, туршак (ўрик қоқиси), мош, нўхат, ловия солиб пиширилади.¹⁰⁶

Мошли овқатларнинг ритуал таом сифатида магик кучига ишониш тушунчалари кейинчалик халқ қўшиқларида мош//ош сўзларининг қофия сифатида семантик-ритмик мувофиқлигини таъминлаган, дейиш мумкин. Чунки халқ қўшиқларида бу иккала сўзнинг қофиялантириб келтирилиши кўп кузатилади. Масалан:

Дарё тубан оқади ошдай бўлиб,
Сув қуриса, тан қолар мошдай бўлиб.
Ўзим ёмон бўлсам ҳам ёрим яхши,
Билинмайди серқатиқ ошдай бўлиб.

Шунингдек, халқ қўшиқларида мош // тош сўзларининг қофиядошлиги ҳам кўп кузатилади:

Отизда пишган мошдай,
Гапи, сўзи тошдай,
Овсинбикага бир салом.

Халқ тилида мош билан боғлиқ “кўзи мошдай очилмоқ”, “кўзи мошдай чатнаган” сингари ибора (фразеологизмлар ҳам учрайди. Халқ қўшиқларида бундай иборалардан ҳам образлиликни кучайтириш учун қўлланилгани намоён бўлади. Жумладан:

Остонадан ҳатлаган,

¹⁰⁴ Касимова Р.Р. Ўзбек тўй ва мотам маросим фольклори матнларининг инглизча таржимасида этнографизмларнинг берилиши: Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. – Тошкент, 2018. – Б.129.

¹⁰⁵ Рўзиева М. Ўзбек қўшиқларида ранг символикаси. – Т.: Фан, 2018.

¹⁰⁶ Касимова Р.Р. Ўзбек тўй ва мотам маросим фольклори матнларининг инглизча таржимасида этнографизмларнинг берилиши: Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. – Тошкент, 2018. – Б.132.

Кўзи мошдек чатнаган
Амакисига бир салом.

Баъзан катталар болалар учун кади (ошқовок)нинг ичини сувини қочмай тозалаб, ичига мош, ловия, нўхат, макка кабиларни солиб қуригишган. У қуригач, ичидагилар тўкилиб кетмайди ва қимирлатса, ёқимли овоз чиқаради. Бундай нарсалар болалар учун ўйинчоқ сифатида тайёрланган. Мана шу маънода қуйидаги қўшиқда ичида моши бор дутор ҳақида сўз бормоқда:

Дуторим тинг-тинг этади,
Ичида мош бормикан?
Ёр мени ташлаб кетади,
Дидада ғаш бормикан?

Хулоса қилиб айтганда, ўзбек зироатчилигида, маросим ва урф-одатларда мошга этнографик муносабат фольклорда унинг бадиий талқин топишига замин яратган. Ўзбек фольклорида мош тотемизм рудиментларининг бадиий ифода воситаларидан бири сифатида образлантирилган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Алавия М. Ўзбек халқ маросим қўшиқлари. - Т: Фан, 1974.-Б. 222.
2. Имомов К., Мирзаев.Т, Саримсоқов Б., Сафаров.О. Ўзбек халқ оғзаки поэтик ижоди. Дарслик. - Т.: Ўқитувчи, 1990. –Б.304
3. Саримсоқов Б. Деҳқончилик билан боғлиқ меҳнат қўшиқлари. Ўзбек фольклори очерклари. 3 томлик. 1 – том. - Т.: Фан, 1998 й.
4. Сафаров О., Имомов К. Бойчечак. Ўзбек халқ ижоди. Кўп томлик. Болалар фольклори. Меҳнат қўшиқлари. – Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1984.
5. Саримсоқов Б. Ўзбек маросим фольклори. - Т.: Фан, 1986 й.
6. Қалдирғочни қўндирган қўшиқ. Меҳнат қўшиқлари. Тўплаб, нашрга тайёрловчи К.Очилов. – Самарқанд: Зарафшон, 1997.
7. Очилов К. Соғим қўшиқлари ҳақида //Ўзбек тили ва адабиёти, 1972, 2-сон, 72-74-бетлар.
8. Мирҳайдаров Ҳ. Қофиянинг лирик шеър композициясини яратишдаги роли. // “Ўзбек тили ва адабиёти” журнали, 1972, 4-сон, 51-55-бетлар.
9. Мусақулов А. Ўзбек халқ лирикасининг тарихий асослари ва бадиияти. ДДА. - Т., 1995.
10. Камолов Жамол. Лирик шеърятда композиция. // “Ўзбек тили ва адабиёти” журнали, 1973, 3-сон, 27-бетлар.
11. Ёқуббекова М. Ўзбек халқ қўшиқларининг лингвоэтик хусусиятлари. - Т.: Фан, 2005.
12. Асотирлар ва ривоятлар. Тўплаб нашрга тайёрловчилар: М.Муродов, М.Шайхова. - Т.: Ёш гвардия, 1990. -Б.128.
13. Асрларга тенгдош қўшиқлар. (Урф-одат ва маросимларимизга доир қўшиқлар мажмуаси). Тузувчилар: Ж.Эшонқулов, И.Абдурахмонов.
14. Turaeva U. R. The Scientific Value Of Research On Mirmukhsin Fikriy //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2020. – Т. 2. – №. 08. – С. 583-589.
15. Rajabova R. Z. A LITERARY RIDDLE FROM A FOLK RIDDLE //European Scientific Conference. – 2020. – С. 139-141.

16. Darmon U., Rano R., Dilshod R. The Stylization of Prose Tales in Uzbek Children's Literature //Religación. – Т. 4. – С. 170-174.
17. Муродов Г. Н., Шамсиддинова С. Б. ЭНКИДУ И КОРАДЖОН-СИМВОЛ ДРУЖБЫ //European Scientific Conference. – 2020. – С. 189-191.
18. Муродов Г., Саидова Р. Интерпретация терминов и их анализ //Молодой ученый. – 2017. – №. 13. – С. 703-705.
19. Vohidov R., Eshankulov H. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – 2006.
20. EŞONKULOV H. ALİ ŞİİR NEVAÎ GAZALLERİNDEKİ SİR TUTMAKLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİN İRFANİ ANLAMLARI HUSUSUNDA //Electronic Turkish Studies. – 2018. – Т. 13. – №. 28.
21. Axmedova S. THE ROLE OF THE JADID PRESS IN THE FORMATION OF UZBEK LITERARY CRITICISM //Конференции. – 2021.
22. Davronova S. EASTERN AND WESTERN LITERARY TRADITION IN THE MODERN UZBEK NOVELS //World science. – 2016. – Т. 4. – №. 5 (9).
23. Qodirova N. S. SOME CHARACTERISTIC FEATURES, SKILLS AND STYLE OF THE LITERARY CRITIC //Web of Scholar. – 2018. – Т. 5. – №. 2. – С. 32-35.
24. Уракова Н. Стиль писателя в современных узбекских поэмах //International scientific review. – 2019. – №. 1 (41).
25. Uroкова N. GENRE RESEARCH IN UZBEK POEMS OF RECENT TIMES //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 8. – С. 57-59.
26. Safarova H. "HAPPINESS IS THE FLAG LANGUAGE, FROM HAPPINESS I AM ALSO A TONGUE!"... ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE POET SAMANDAR VOHIDOV //Конференции. – 2020.
27. Baqoevna R. M., Oxunjonovna S. H., Qodirovna A. Z. ANALYTICAL AND SYNTHESIZED FOLKLORISM IN NAVOI'S WORK //Journal of Contemporary Issues in Business and Government. – 2021. – Т. 27. – №. 2. – С. 1626-1633.
28. Jurayevna B. N. A WORTHY RESPONSE TO HAFIZ'S GHAZAL //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 227.
29. Jurayevna B. N., Kiyomiddinova C. M. LIFE AND LITERARY HERITAGE OF ABDURAHMON TAMKIN BUKHARI //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 159.
30. Jurayevna B. N. Potential of language and artistic art //POLISH SCIENCE JOURNAL. – 2019. – С. 63.
31. Amonova Z. CONFLICT INTERPRETATION IN CLASSICAL LITERATURE //Конференции. – 2020.
32. Тураева Л.О. ARTISTIC AND COMPOSITIONAL FEATURES OF HARVEST SONGS//Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) 2021.- С. 629-634.
33. Rakhmiddinova, S. Z. EY, SAFHAYI RUXSORING AZAL XATIDIN INSHO. SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY, 112.

103	Физикага оид масалаларни ечишда моделлаштириш методига мослаштиришнинг ўзига хос жиҳатлари Эштемиров А. Н	523
104	От спортини ривожлантиришнинг педагогик шарт-шароитлари Абдуманнотов А. М., Ибрагимова Д.М.	530
105	Божхона органларидаги коррупцияга қарши курашишнинг ҳуқуқий асослари таҳлили Раҳимов С.А	534
106	Талабаларда миллий армияга садоқат туйғусини шакллантиришнинг педагогик муаммолари Бобожонов Н. Н	544
107	Raqamli jamiyat va raqamli madaniyat. Maxmudov A. Z	549
108	Sport bilan shug'ullanuvchi o'smirlarning asosiy ozuqalarga bo'lgan extiyoji Atamuxamedova M.R., Ergashev A.A	552
109	Fizikadan olimpiada masalalarini integrallab yechish metodikasi Tursunova Sh. M., Xomitov Sh. A., Boliyev O.I.,	557
110	O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning finlyandiya tajribasi (texnologiya darslari misolida) Tursunov J.E.	561
111	Чет тилини ўқитишнинг назарий асослари Авазматова М.М	565
112	Инсерт-стратегия при изучении «повестей белкина» А.С.Пушкина (Повесть «метель»). Буранова Н.Ш	570
113	Янгилаиш стратегиясида маънавий-ахлоқий тарбиянинг аҳамияти Бурханов Т.М.	574
114	О методе опорных технологий обучения на занятиях по русскому языку в вузах Джалалова С.М.....	579
115	Matematika o'qitish jarayonida matematik qonuniyatlarni topishga doir masalalar yechish orqali o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish Djurakulova A.X	584
116	Мактабгача таълим ташкилотларида нафас олиш гимнастикасини ўтказишга доир тавсиялар Неъматов Б.И	590
117	Жўрнавотлик ва ансамбл ижрочилиги тарихидан Каримова М.В	597
118	Специфическая кадровая подготовка медиков-физиков – важный аспект здоровья будущего поколения Зоирова Л. Х	601
119	Техника фанларини ўқитишда талабаларнинг китоблар билан ишлашларини шакллантиришнинг ноананавий усули Асатиллаев Й. М., Катаева М.М.	606

120	Мониторинг как управленческий процесс: способы и средства сбора мониторинговой информации Ахметова К.И.	611
121	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini barkamol inson qilib tarbiyalashda xalq milliy o'yinlari orqali mustaqil fikrlashga o'rgatishning pedagogik-psixologik asoslari Qo'chqorov U.L.	619
122	"Узлуксиз маънавий тарбия концепцияси" ва қизлар тарбиясининг илмий-педагогик масалалари Бакиева М.К.	624
123	Ўзбекистоннинг маданий анъаналарини сақлаб қолиш Рахмонова М.Х.	631
124	Инновация повышения эффективности в обучение технике легкоатлетических упражнений Бокиев А.А., Абдуганиев И. А.	636
125	Ўқитувчи эргономик маданияти ва talis-ҳалқаро баҳолаш дастурининг узвий боғлиқлиги Абдуллаев С.Х.	639
126	Бошланғич синфларда француз тили лексикасини ўргатишда интерфаол усуллардан фойдаланиш Бобоханов М.Я., Дадабоев С.М.	644
127	Бўлажак муҳандисларнинг тадқиқотчилик компетенцияларини шакллантиришда физикадан амалий машғулотларнинг ўрни Махманов Э.Б.	648
128	Boshlang'ich ta'limda ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning metodologik asoslari Muxtarova L.A.	657
129	Олий таълимда этно-экологик маданиятни шакллантиришнинг мавжуд ҳолати ва истиқболдаги устувор йўналишлар Пулатова Н. Р.	662
130	Бўлажак мутахассисларни мутахассислик фанларини ўқитишда лойиҳалаш компетенцияларини шакллантириш зарурияти Давронова М. У.	668
131	Maktabda geometriyani fanlararo sinxron-asinxron aloqadorlikda o'qitishda o'quvchi kreativ faoliyati va qobiliyati orasidagi bog'liqlik Sobirova M.R., Toshpulatova N.Sh.	674
132	Юқори интенсивликдаги ҳафталик амалиётда ёш гимнастикачиларнинг мусобақаолди тайёргарлик босқичи Умаров Дж.Х.	682
133	Ақли заиф ўқувчиларида математика дарсларида фанлараро боғланишлар асосида геометрик тушунчаларни шакллантириш Абидова Н.К.	691
134	Олий таълим тизимида техника йўналишидаги талабаларни ўқитишда компетентлик таълим жараёни ривожланишининг муҳим омили Йўлчиев М.Э.	699

135	Совершенствование практической подготовки студентов по педагогическим вопросам	
	Рафикова Д. К., Каримова М.О.	704
136	Самообразование как развивающая деятельность студентов	
	Ашурова С.А.	712
137	Роль художественной культуры при развитии личности специалистов нового поколения	
	Ахмедова Н.М.	715
138	Толерантлик сўзи қандай маъно англатади?	
	Якуббаев М.М.	720
139	Jismoniy yuklamalarda o'zini-o'zi nazorat	
	Umarov A.A.	723
140	Физикани ўқитишда уильям томсон ҳаёти ва илмий ижодига оид тарихий материаллардан фойдаланиш	
	Чариев М.М.	728
141	Алоҳида ёрдамга мухтож болаларни таълимга жалб этиш	
	Холмирзаев Ш.А.	734
142	О некоторых особенностях начального этапа обучения студентов нефилологических направлений вузов узбекистана русскому языку как иностранному	
	Юсупов М.Р.	737
143	Ўзбек зироатчилигида мошга муносабатнинг фольклордаги бадиий талқинлари хусусида	
	Ўраева Д.С., Тўраева Л.О.	742